

Apollinisch, feministisch, oppervlakkig

De *Medea* van Ursel en Karl-Ernst Herrmann

*Euripides' tragedie was in zijn tijd allesbehalve populair.
Het Griekse publiek was weinig enthousiast over
de geëmancipeerde Medea. Maar een te feministische lectuur
levert vandaag de dag eveneens problemen op, aldus Freddy Decreus.*

Met hun regie en vormgeving van *Medea* bij het Zuidelijk Toneel begaf het koppel Ursel en Karl-Ernst Herrmann, dat voor talrijke opera-ensceneringen tekende (waaronder enkele onvergetelijke Mozarts in de Munt) zich voor het eerst als duo in de wereld van het theater. Karl-Ernst tekende voor de vormgeving, Ursel regisseerde en interpreteerde het stuk. Haar uitgangspunt is dat Medea een vrouw is die door een jonge actrice dient gespeeld te worden: Medea valt immers ten prooi aan 'mannelijke arrogantie en fundamenteel onbegrip en reageert hierop met een felheid die een oudere vrouw niet meer opbrengt'. Blijkt dat Herrmann deze jonge vrouw ook nodig heeft om een oorlog tussen de seksen uit te beelden en de feministische uitspraken van Euripides over de vrouw in een modern daglicht te plaatsen. Voor de rol van Medea koos zij de 23-jarige Sara de Roo. Deze Medea zweigt niet in breedspakerig pathos, en speelt ook niet de furieuze duivelin die zich tomeloos en angst-aanjagend door haar emoties laat leiden.

Vanaf het begin van deze eeuw was dat nochtans de norm: in het licht van Freud, Schnitzler en Strindberg werden de wraak en de psychologische spanningen tussen man en vrouw centraal gesteld. Medea was de furie (zie Charlotte Köhler in 1936 of Caro van Eyck in 1956). De impact van een veran-

derende tijdsgeest werd evenwel duidelijk in de totaal gedesacraliseerde versies van Jean Anouilh (1953) of van Heiner Müller (*Medeamaterial*, 1982) die Jasons politieke en heroïsche betekenis belachelijk maakten. In de versie van Georges Tabori (1982) trad de feministische correctie van het 'klassieke' verhaal resoluut naar voor: Jason gedroeg zich als een paranoïde egotripper, Medea werd haar spreekrecht ontnomen en feitelijk in ere hersteld.

Politieke waarschuwing

Waarschijnlijk zullen er maar weinig moderne theatermakers van wakker liggen dat Euripides met dit stuk slechts de laatste plaats behaalde op de Grote Dionysiën in 431 v. Chr. Toch betekende dit voor de vijftigjarige auteur, die op dat ogenblik reeds meer dan twintig jaar stukken schreef, een duidelijke afstraffing. Euripides was in het geheel genomen niet zo populair. Integestelling tot Sophocles, die twintig maal won en een bezonnenheid uitstraalde die Athenes grootheid weerspiegelde, haalde Euripides slechts viermaal een prijs. Men verweet hem de oude goden neer te halen en te veel nieuwe problemen te behandelen, zoals v.b. de positie van de vrouw. Euripides was zonder meer een progressief theatermaker die de aloude antwoorden durfde te contesteren

of te problematiseren. Zeker is ook dat hij de Griekse tragedie seculariseerde en de mens de volle verantwoordelijkheid voor zijn daden toeschoof, waardoor de goden het menselijk leed niet langer konden relativiseren.

Met zijn *Medea* toonde hij zijn publiek een totaal nieuwe versie van het verhaal, namelijk een tragedie van de wraak, met daarin een zeer complexe Medea. Zij is niet alleen een sterke persoonlijkheid en een gepijnigde moeder, maar ook een vrouw die mannen manipuleert (koning Aigeus, haar man Jason, koning Creon) en die, zoals de toenmalige sofisten, haar gelijk weet te bepleiten met goed opgebouwde redeneringen. Zowel de plotse opkomst middenin het stuk van de Atheense koning Aigeus die Medea een onverhoopte redding bezorgt (fel afgekeurd door Aristoteles) als het gebrek aan een duidelijke psychologische evolutie in Medea's gedrag maakten van deze tragedie een briljant theateraal experiment. In het begin van het stuk lijkt alles nog volstrekt in de menselijke sfeer te verlopen: Medea's gedrag is dat van een gewone sterfelijke vrouw rond wie kinderen spelen, maar geleidelijk groeit zij uit tot een straffende godin en wordt zij volop de kleindochter van de zonnegod Helios. Dan blijkt zij in staat te zijn mensen te vernietigen vanop afstand en kan ze ontkomen op een gevleugelde drakenwagen.

Maar ook vanuit politiek oogpunt was er met Euripides *Medea* iets unieks aan de hand. Deze produktie stamt immers uit het belangrijke eerste jaar van de burgeroorlog (431-404) die Athene tegenover Sparta en Korinthe plaatste en zou leiden tot Athenes totale vernietiging. Het stuk moet opgevoerd zijn in een periode waarin de gehele stad voorbereidingen tot de oorlog trof en een grote legermacht Atheners Potidaea belegerde, een kolonie van Korinthe. Precies in dat Korinthe speelt zich het verhaal af van een Medea die na haar moord op de koning en zijn dochter haar toevlucht nam in Athene. Volgens een (overigens vals) gerucht zouden de Korinthiërs Euripides zelfs betaald hebben om Medea de schuld te geven van de kindermoord om aldus zelf vrij van blaam te zijn. Tijdens de opvoering zat het volk aan de voet van de pas opgetrokken prachtige gebouwen op het Parthenon (de Propylaeën, het Odeion,...), stille getuigen van Athenes machtspolitiek en het tactisch vernuft van Perikles. Aspasia, de vrouw van deze Atheense politieke held, had met Medea gemeen dat ook zij uit het Oosten kwam en van over zee (Milete), en een veel grotere persoonlijke vrijheid en prestige genoot dan de gemiddelde Atheense vrouw.